

GUIMERÀ I
ELS GUIMERÀ

Per Joan Duch i Mas

4

INTRODUCCIÓ, DEDICATÒRIA, HOMENATGE I RECORD A JOSEP LLADONOSA

Sempre serà un gran record de fa bastants anys, la visita a Guimerà de l'amic i mestre Josep Lladonosa, acompanyat de Josep M. Plana. Era un matí amb molt de sol i vaig observar que estava molt content i animat.

Fou una visita inesperada i agraïda. Vàrem parlar de l'escola, de la història de Guimerà i de Lleida.

També recordo la seva notificació d'haver-li concedit la jubilació anticipada. Així estava content per poder-se dedicar millor als arxius, a la consulta de les biblioteques, a fer la seva història. Mostrava, amb tot i això, una certa recança de deixar l'escola.

El motiu d'aquest treball sobre Guimerà i els Guimerà va sorgir d'aquella conversa. Sempre recordaré aquelles paraules de l'historiador: Calia fer un homenatge i dedicar un carrer a Isabel de Guimerà, una gran personalitat de la història de Catalunya i de les nostres terres, doncs estava casada amb Gispert de Guimerà, també senyor de Ciutadilla.

Tot prenent un aperitiu em comentava que ara es podria dedicar més a la investigació, però l'escola sempre estaria present en la didàctica dels seus escrits.

Per Lladonosa cada història tindria una visió pedagògica de consulta d'un arxiu i com mostrar didàcticament un fet o un moment històric en un període global de la Història.

Ara el temps ha donat raó a la liberalització del seu temps per la profusió de treballs de recerca.

En la tranquil·litat de les seves constants consultes i tot posant les notes a les seves fitxes, corregint galerades i compaginades ha motivat la seva necessària dedicació exclusiva a la descoberta històrica.

Un altre record, aquest a través de la premsa, va fer que els nostres objectius tinguessin un punt de coincidència: les ruïnes del monestir de Vallsanta. Era el març de 1969 i s'estava parlant d'excavacions i recuperació de la Suda, i el Sr. Lladonosa proposava: "Per què no desmuntar les pedres del monestir de Vallsanta per reedificar el castell de la Suda?". He tornat a llegir la meua resposta, al mateix diari, i després ho confirmarem cordialment: les restes de Vallsanta han de ser excavades i consolidades al seu lloc.

Era una proposta per reconstruir el nucli medieval de Lleida, que tant va estudiar i que volia veure restaurat, però que a les restes de Vallsanta també els hi volíem el mateix objectiu. El temps ha deixat aparcat el poder assolir, complement, aquests objectius. El record del Sr. Lladonosa ha estat present en la darrera campanya d'excavacions i en l'esperança de pròximes actuacions en les restes del monestir gòtic de Vallsanta.

El temps ha deixat les pedres al seu lloc i els dos monuments encara lluiten per la seva pervivència.

La nostra amistat era motiu de converses en cada trobada puntual.

En el segon volum de la Història de Lleida, publicada a Tàrraga el 1975, va voler que el meu nom hi figurés com a col·laborador i em va demanar una fotografia d'un carrer del poble. Vaig complir la seva il·lusió i el meu record va lligat amb la seva història.

El temps va ser protagonista d'altres trobades. Les seves obres són el millor testament. El seu pas per l'escola, el millor homenatge. El seu record, puntual per cert, veure el poble de Ballcaire lligat amb el testament dels seus llibres i la biblioteca que porta el seu nom.

El darrer record i breu conversa en la clínica, on hi tenia també la meva mare. Es va recuperar molt bé aquella vegada i vàrem tenir una breu conversa, interessant-se com sempre per Guimerà i les publicacions de la col·lecció Bovera-Vallsanta-Guimerà.

Ara, sigui aquesta col·laboració com el millor record de "Guimerà i els Guimerà" i el compliment de reivindicar el nom d'aquell personatge, Isabel de Guimerà. que ell volia vincular al poble.

GUIMERÀ I ELS GUIMERÀ

El nom de Guimerà va entrar a la història de les Terres de Ponent a partir de les primeres dades del segle X, possiblement com antropònim derivat de Wigmar. Amb aquesta afirmació sembla que tothom hi està d'acord. L'origen germànic del nom podria ser introduït en plena època del Baix Imperi Romà, i donaria lloc als topònims Guimeranis de Portugal i de Catalònia, que donarà lloc a Guimeraes, prop d'Oporto, i Guimerà, en terres de la vall del Corb.

SEGLE X

Poques dades tenim de l'antropònim Guimerà durant el segle X. Fou a partir de l'Alta Edat Mitjana que va sorgir com a derivació del nom de lloc i que va estendre per diferents indrets.

900.—Hi ha una dada de l'any 900, on s'al·ludeix "el jutge i saig GUIMERÀ" ¹.

931.—Una família de GUIMERÀ apareix com la senyora de territoris en la conca d'Òdena, dels quals Guimaro i la seva muller Bonida en vengueren una partida a Sunyer el 4 de maig de l'any 931 ².

932.—En un document de l'any 932 compareixen en la consagració de l'església de Sant Sadurní de la Roca del Vallès, les respectives signatures de "WIMARA", testimoni, i "GIMERA", prevere ³.

983.—GUIMAR apareix com a nom personal: "GUIMAR MONACUS", en un document ribagorçà de l'any 983 ⁴.

995.—Entre els sobrenoms vuitcentistes i noucentistes extrets del *Libri Antiquitatum*, on se cita un tal Benedicto GUILDAMAR en el lloc de Barcelona en l'any 995 ⁵.

996.—En un document de l'any 996 són citats dos germans al territori de Barcelona, que es deien GUIMARA i GUIDALMAR ⁶.

SEGLE XI

En aquest temps el topònim Guimerà apareix dintre del llistat de nuclis repoblats, i situarà a la població en l'Edat Mitjana. L'antropònim segueix com derivat del nom del poble i figura escripturat el de Guimerans.

1025.—Entre l'any 1025 i 1050 consta ja GUIMERÀ com a parròquia del bisbat de Vic ⁷.

1029.—En una sentència arbitral del 30 de setembre de 1029, en la qual hom disposa que els homes de Ciutadilla han de repassar les obres de les muralles del castell, d'on era senyor jurisdiccional Guerau de GUIMERÀ ⁸.

1038.—En data del 3 de gener de 1038, figura en l'escriptura de donació del lloc de Forès, situat

en el districte de Manresa, comtat de Barcelona, pel comte Ramon Berenguer I i la comtessa Almodís, a favor de Miró Foguet i Bernat Llop, que confronta com a límits per la banda septentrional, amb el terme del castell dels GUIMERANS, “in termino castris de GUIMERANIS”⁹.

1050.—En un document conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i en un llistat de parròquies, entre algunes de la vall del Corb hi figura GIMERANS¹⁰.

1058.—Sembla que és més encertada la data de 1058, pel que fa al document de Forès i que diu textualment: “circumeunt, namque predicti termini a parte septentrionis un termino castris GIMERANS (us) que ad ipso podio qui est ante, et sic revertitur in valle Alphedi”¹¹.

Aquesta data 1038-1058 (?), és citada també per Font Rius (1964).

1077.—En l'escriptura de donació del castell de l'Ametlla, 30 de juliol de 1077, es parla de “terminos de GUIMERANS”, el “castris de GUIMERANS”, “ab australi namque clima figit limitem in flumine illo quod discurrit per vallem Alfedí usque ad terminos de GUIMERANS”, “ab occidentali vero parte colaterat sibi terminus jam dicti castris de GUIMERANS”¹².

1077.—“Por la misma época (1077)? surgiria el castillo de Guimerà, que ya es citado en la anterior donación, y aún antes, posiblemente por ocupación del lugar del valle de Alfedí por parte de un miembro de la familia Guimerano, que a mediados del siglo X señoreaba en la Conca d'Odena”¹³.

1080.—“L'Ametlla. Esta posición facilitaría la rápida ocupación del valle del corb en Guimerà, Maldà, etc. (Hacia 1080 consta dominado Belltall en la vertiente norte del Tallat)”¹⁴.

SEGLE XII

El lloc de Guimerà constava en el llistat de la diòcesi de Tarragona i el topònim queda ja consolidat en la seva escriptura actual.

1126.—“Aquest castell era antigament voltat de muralles, de les quals subsisteix part d'una de les torres. Hom parla com a primer senyor del castell, de WIGMAR, un cavaller, el nom del qual també, segons unes teories, podria ésser l'origen del nom de GUIMERÀ. El castell de WIGMAR degué ser enderrocat i més endavant reconstruït amb l'alliberament del territori per Lluís el Piadós i també, més endavant, quan Guifré el Pilós va garantir la seguretat dels seus guanys territorials a la Mitja Lluna. Existeix documentació en què Ermengol VI d'Urgell donà entre altres llocs, el setembre de 1126, l'església d'Urgell al terme del castell de GUIMERÀ per tal de resguardar-los dels moros, anomenats a les hores “hismaelitarum gentes”¹⁵.

1154.—Segons un llistat de parròquies que passaven del bisbat de Vic al de Tarragona, el lloc de GUIMERÀ hi figura com a parròquia, juntament amb altres de la Conca de Barberà, les Garrigues i l'Urgell. Hi ha constància en una butlla del P. Anastasi IV, expedida des de Sant Joan de Letran, el 25 de març de l'any 1154¹⁶.

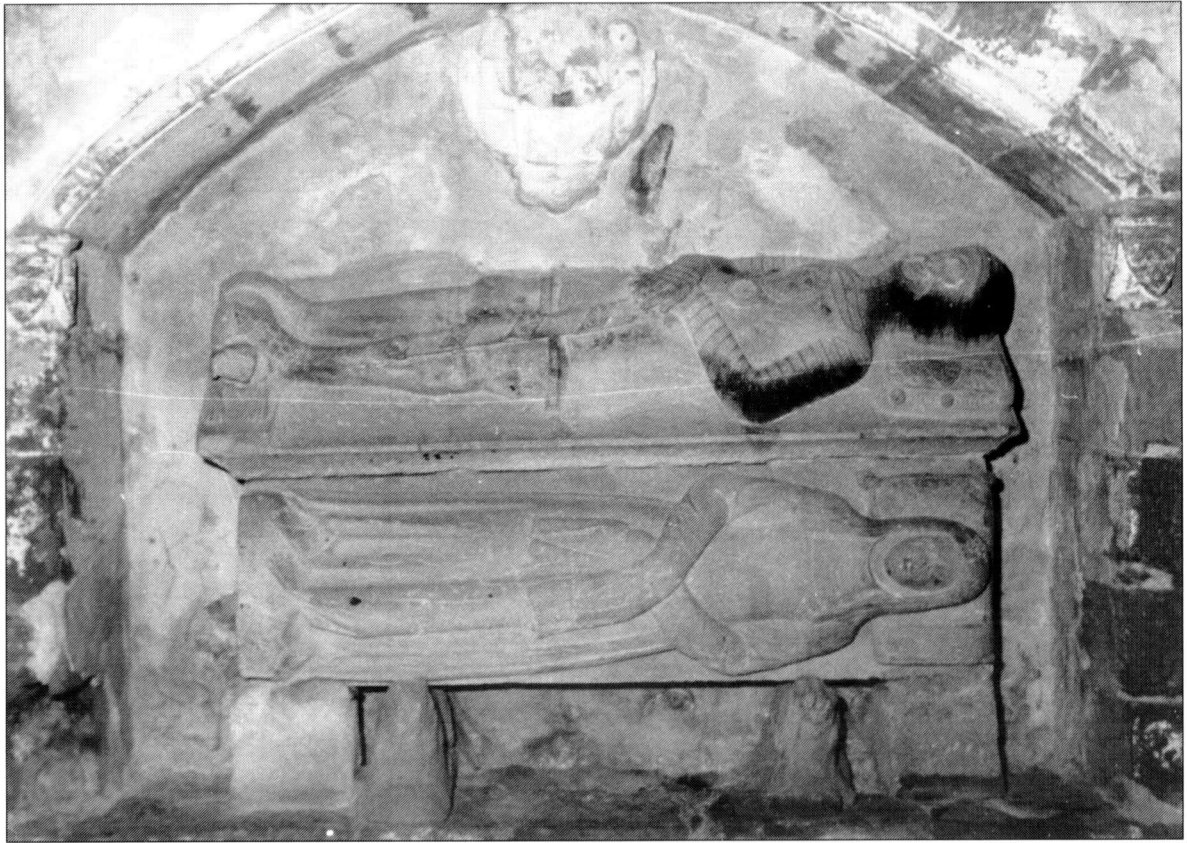
1164.—En un document de Verdú en la donació del castell, el terme i la vila per part de Berenguer Arnau d'Anglesola a la seva filla Berenguera i a Guillem de Cervera, en el dissabte de Pasqua de 1164, diu textualment: “et in termino de GUIMERÀ”¹⁷.

1171.—“Hug de Cervelló, arquebisbe de Tarragona, en son testament de l'any 1171, llega el territori de GUIMERÀ al seu germà Guillem de Camarasa”¹⁸.

1172.—Guillem de Camarasa llega en el seu testament a la muller i al fill Ramon d'Odena el castell de GUIMERÀ: “Dimitto namque sepe dicte uxori mee Be, et filio suo Raimundo de Otina ipsum meum kastrum de GUIMERA cum omnibus pertinentiis...”¹⁹.

1178.—En conveni pertocant al castell de Forès, hi consta en data de desembre de 1178, el “podium quod est ante castrum de GIMERAN” com una de les confrontacions d'aquell castell²⁰.

1180.—BARONIA DE GUIMERÀ, Guerau Alemany donà a son net Guerau d'Aguiló el castell de Guimerà, entre altre dotze. Sembla que aquest Guerau fou el tronc dels Alemany, senyors de la

Vallbona de les Monges. Sarcòfag dels Alemany de Toralla-Guimerà, que es troba a l'interior de l'església de Vallbona, procedent de Vallsanta; són dues figures esculpides amb els escuts de dites famílies. És té poca documentació referida a aquest sarcòfag, i les poques dades dels personatges les han donat els escuts i les relacions amb la història de Guimerà, probablement situades al segle XIV.

La figura del cavaller porta esculpit una ala, l'heràldica dels Alemany. Altres escuts, les ales i els toros dels Alemany de Toralla, estan esculpits al pit i al coixí sobre el qual reposa el cavaller. Al coixí de la dama, alternen les divises dels Guimerà amb les dels Alemany de Toralla.

baronia de Guimerà ²¹.

1193.–En el testament del 15 de maig de 1193, dictat per “Geraldus Alamanni”, deixa a “G, nepoti meo”, entre una sèrie de castells, el “castrum de GUIMERA et castrum Taiadel” ²².

SEGLES XIII, XIV, XV i XVI

Durant el segle XIII l'antropònim Guimerà va deixar un seguit de noms lligats a la família de Gispert de Guimerà i que relacionarà el seu llinatge amb el castell de Ciutadilla, la castlania de Belltall, amb els monestirs de Vallsanta i Vallbona, l'orde de l'Hospital, i també quedarà el nom de Guimerà escrit en una dedicatòria de l'escriptor Bernat Metge.

1212.–Gispert de Guimerà, amb les seves tropes, lluitant a la banda del Pere I el Catòlic, va prendre part en la concetració a Toledo, acompanyat dels prelats de Tarragona i de Barcelona i de la millor noblesa de la terra, que lluitaren amb les forces dels de Navarra i de Castella, assolint una gran victòria sobre el poderós exèrcit islamita, a pesar d'haver perdut les tropes cristianes més de vint-i-cinc mil homes ²³.

1246.–Agnès de GUIMERÀ fou abadessa del monestir de Vallsanta des de l'any 1246 fins al 1261. Cal esmentar que fou possiblement la primera abadessa del nou monestir de Vallsanta, tenint present que fou una continuació del de la Bovera ²⁴.

1280.–Sibil·la de GUIMERÀ. Segons consta en una lauda sepulcral, avui a la plaça del monestir de Vallbona de les Monges, antic “fossar de les monges”, on hi ha enterrada Sibil·la de GUIMERÀ, esposa de Guerau Alemany ²⁵. El sarcòfag adossat al mur porta aquesta inscripció: “ANNO DOMINI MCCLXXXVI KALENDAS IVLII FVIT TRANSLATA DOMINA SIBILIA DE GUIMERA VXOR GVERAV ALAMAN CVIVS AIMA REQUIESCAT IN PAC:AMEN”. Piquer i Joves data aquesta inscripció: “1 de juliol de 1280” ²⁶.

“El fet que aquella sepultura es trobi en la plaça del convent ens fa sospitar que allí hi fou transportada des de l'extingit monestir de Vallsanta, en el qual el referit Guerau Alemany, en son testament de l'any 1304, hi fundà una capellania, el patronat de la qual encomanava a la seva filla Sibil·la i els fills d'ella i, després d'ells, a la persona que fos el senyor de Guimerà; és de notar que l'abadessa de Vallsanta en aquell temps era Eliardis de Guimerà, germana de la difunta Sibil·la” ²⁷.

Aquest sarcòfag, segons Piquer i Jover, sempre ha estat en l'antic fossar del monestir de Vallbona i el “trasllat” s'ha d'entendre com una trans-mudança de les despulles de Sibil·la a una sepultura definitiva ²⁸.

1289.–Bernat de GUIMERÀ renuncia també als seus drets sobre el terme de Verdú ²⁹. Era senyor de Ciutadilla.

1304.–Guerau Alemany l'any 1304, fundà una capellania al monestir de Vallsanta i el patronat de la mateixa l'encomanava a la seva filla Sibil·la. Era l'abadessa de Vallsanta la seva germana Eliardis de GUIMERÀ ³⁰.

1306.–Segons l'abaciologi del monestir, entre l'any 1306 i 1308, fou abadessa del monestir de Santa Maria de Vallsanta, Eliardis de GUIMERÀ ³¹.

1337.–GUILLEM DE GUIMERÀ

Guillem de Guimerà, fill de Ciutadilla, frare de l'orde hospitalària i soldat valent i fidel que lluità sempre al costat de Pere III el Cerimoniós, el qual li encomanà les missions més arriscades. El rei el nomenà lloctinent i governador general, entre molts altres càrrecs. Els darrers anys és Gran Prior de Catalunya de l'orde de l'Hospital (1372-1396) ³².

Fou un important personatge de la nissaga GUIMERÀ i va morir a Barberà de la Conca el 1396. L'any 1337, Guillem de GUIMERÀ és comanador del castell de Montsó ³³.

El 1349, entre els assistents al Capítol hospitaler a Gandesa hi anomenen Guillem de Guimerà,

Ciutadilla. A l'interior de l'església de Sant Miquel de Ciutadilla, a la capella del costat de l'espistola, hi ha el sarcòfag d'un cavaller de la família Guimerà, de la segona meitat del segle XIV. A les mènsules de les arcades centrals es poden observar, a cada costat de l'església, els escuts de la família Guimerà, que van fer construir el temple.

que ostenta la dignitat de comanador d'Horta de Sant Joan (Terra Alta) ³⁴.

Entre 1367 i 1379 és comanador de les Cases d'Uldecona i de Barberà.

Pel que fa referència a Lleida, cal esmentar que l'any 1366 prengué a càrrec la direcció de les fortificacions de la ciutat del Segre, davant del perill d'invasió per part de les companyies de Pere de Castella ³⁵.

El dia 7 de març de 1372, al Capítol de l'Hospital aplegat a Sant Celoni s'acordà nomenar a Guillem de Guimerà Lloctinent de l'Orde per les Cases de l'Hospital de la Confederació Catalano-Aragonesa. Ho accepta sense dimitir de la comanda de Barberà ³⁶.

L'any 1378 convocà Capítol a Lleida que no es va poder realitzar. Més tard es va fer a l'Espluga de Francolí ³⁷.

També obtingué de Pere III l'encàrrec de supervisar la construcció de les muralles de Montblanc i de Poblet.

Guillem de Guimerà es nomenat l'any 1380 Gran Prior de Catalunya, fins el seu traspàs el 1396. 1334.–Berenguera de GUIMERÀ (27 de gener de 1344) ³⁸.

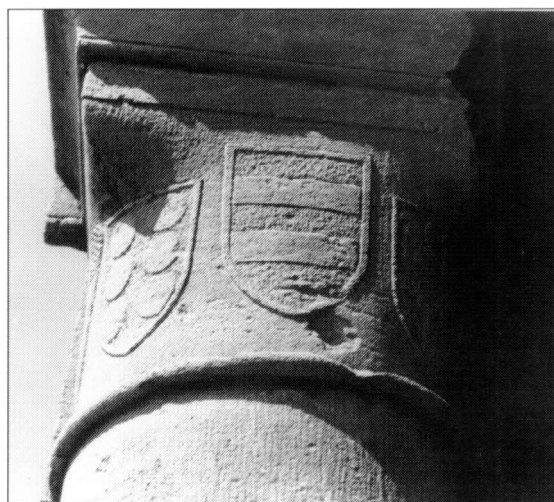
1372.–GISPERT DE GUIMERÀ

El 17 de juny de 1372 era senyor del castell de Ciutadilla, segons consta en un document estès davant Tomàs Vives, notari de Barcelona, en el qual els homes i singulars persones del castell, de la vila i del terme de Ciutadilla presten homenatge a Isabel, esposa de l'esmentat Gispert ³⁹.

El 8 de febrer de 1380, el rei Pere el Cerimoniós ven a Gispert de Guimerà la jurisdicció civil i criminal del lloc i terme, a més del que ja tenia anteriorment, pel preu de 11.000 sous barcelonins ⁴⁰.

També obtingué el 8 d'abril del mateix any, el privilegi de tenir mercat tots els dilluns.

Hi ha constància d'un plet promogut contra Gispert de Guimerà, senyor de Ciutadilla, per part de l'Abat de Poblet.

La Bovera. Guimerà. En els porxos gòtics, davant de l'entrada a la casa de l'ermità i antic monestir cistercenc de la Bovera, es poden observar nou tipus d'escuts esculpits als capitells de les columnes; d'entre ells, els de la família Guimerà, repetits quatre vegades. Aquesta construcció sembla estar datada a mitjans del segle XIV.

1388.–ISABEL DE GUIMERÀ

Bernat Berenguer de Relat, ciutadà de Barcelona, fou tresorer de la reina Elionor de Sicília, muller de Pere III, almenys des del 1357, i conseller i mestre de la casa del rei, senyor de Castelldefels (1340), que va fer testament (1390) a favor de la seva filla Elisabet, muller de Gispert de Guimerà ⁴¹.

Isabel de Guimerà, esposa de Gispert de Guimerà, senyor de Ciutadilla, l'any 1388 Bernat Metge va adreçar-li la seva traducció catalana de l'obra llatina de Petrarca, Valter e Griselda: "A la molt honorable e honesta senyora madona Isabel de Guimerà".

El motiu de la dedicatòria fou l'amistat de Bernat de Relat amb Bernat Metge, que es va trobar embolicat en un procés, en temps de Joan I, i que al·ludeix a la trista situació, en la carta adreçada a Isabel de Relat, "per envejoses contra justícia maltractat". Bernat Metge va sortir del seu procés sense desagradeses conseqüències ⁴².

1395.–GUERAU DE GUIMERÀ

El 1395 figura Guerau de GUIMERÀ ⁴³.

1400.–Arnau i Gispert de GUIMERÀ

1410.–Guerau de GUIMERÀ era fill i hereu universal de Gispert.

El 13 de gener de 1410 els homes de Ciutadilla presten homenatge a Angelinas, viuda de Gispert de GUIMERÀ, com a senyora del castell i llocs per raó del seu dot i altres drets, i com a tutora i curadora de Guerau de GUIMERÀ, fill i hereu de Gispert de Guimerà ⁴⁴.

1411.–GISPERT DE GUIMERÀ. Hi ha constància d'un plet promogut contra Gispert de Guimerà, senyor de Ciutadilla, per part de l'Abat de Poblet ⁴⁵.

1420.–Jaume Felip de GUIMERÀ va fer hereu el 6 de gener de 1420.

Jaume Felip fou successor de Lluís de GUIMERÀ, qui feu hereu a Bernat de Guimerà i de Relat.

1420.–Pau de GUIMERÀ. Un tal Pau de GUIMERÀ era carlà del castell de Tamarit el 1420 ⁴⁶.

1424.–Guillem de GUIMERÀ. "En una lletra del 9 de setembre de 1414 hom troba en funcions de comanador de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem a Lleida, Guillem de Guimerà, un descendent d'aquell cavaller del mateix nom i cognom que el 1367 dirigí les fortificacions i la defensa de la ciutat davant el perill d'invasió per part de Pere I de Castella".

"Segons la capbreuació que el 15 de juny de 1429 féu el comanador Fra Guillem de Guimerà, els dos molins tenien dues moles i prenien l'aigua de la sèquia de Sant Ruf,..." ⁴⁷.

1432.–Guillem de GUIMERÀ. Guillem de GUIMERÀ tingué la comanda de Lleida del 1408 al 1432 ⁴⁸.

1434.–Gispert de Relat i de GUIMERÀ. El 1434 pren possessió del castell de Ciutadilla Gispert de Relat i de GUIMERÀ ⁴⁹.

1462.–GISPERT DE GUIMERÀ. El 1462, quan va ésser assetjada la ciutat de Girona pel comte de Pallars, Gispert de Guimerà es trobava al costat de la reina.

La casa de Guimerà portava per armes dues faixes d'atzur en camp de plata.

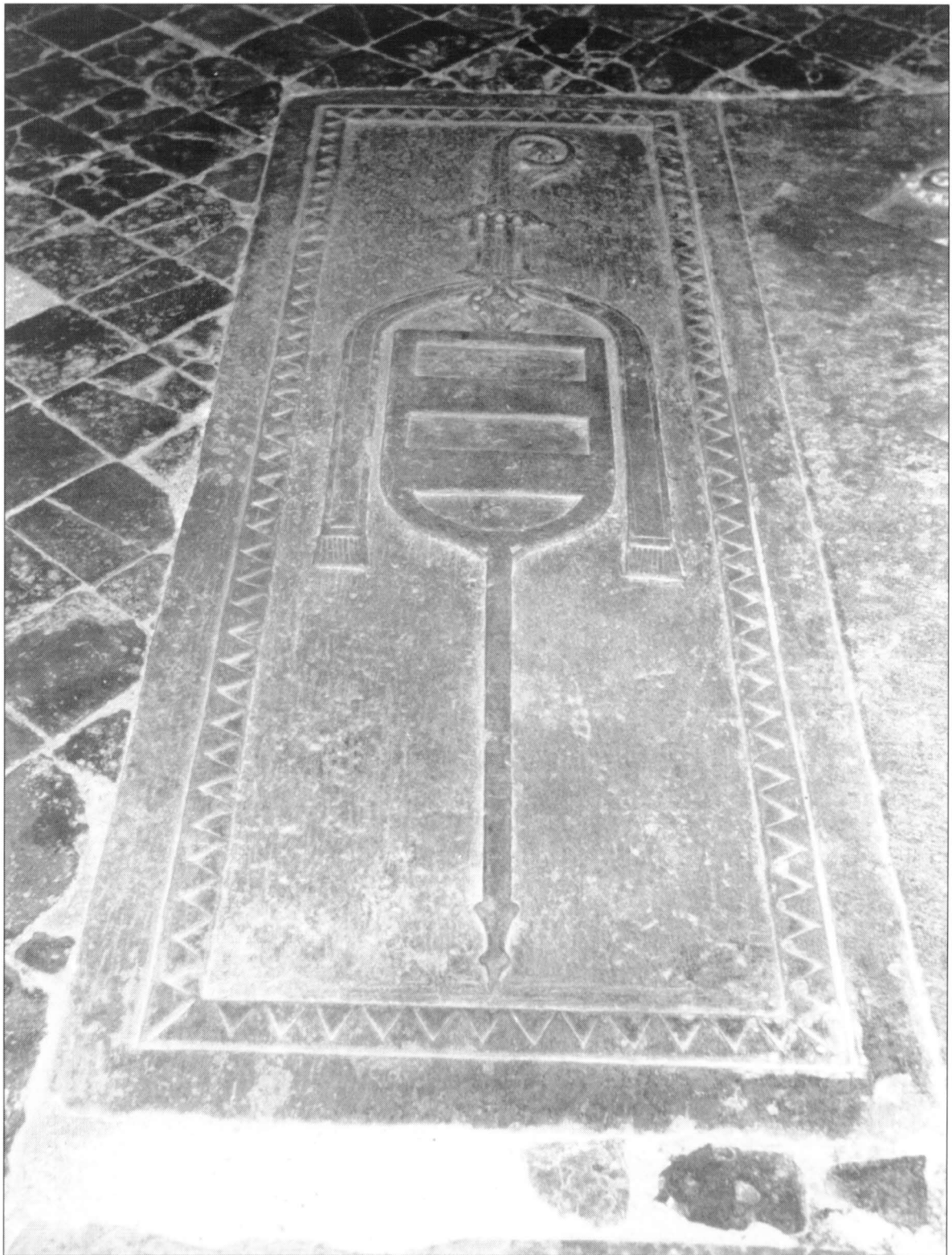
1465.–Francesc Benet de GUIMERÀ, senyor de Ciutadilla, fa poders a son pare Gispert de GUIMERÀ, perquè prengui possessió dels béns que foren de Bernat de GUIMERÀ ⁵⁰.

1466.–Felip de GUIMERÀ va fer hereu el 16 de març de 1466 a Francesc Benet de GUIMERÀ.

1477.–Francesc Benet de GUIMERÀ succeí Joana d'Abella ⁵¹.

1479.–Francina de GUIMERÀ. Francina de GUIMERÀ fou abadessa del monestir de Vallbona de 1479 al 1503. Fou molts anys priora, després del seu ingrés al convent el 14 d'agost de 1458. Fou elegida abadessa per unanimitat, deu dies després de la mort de l'antecessora. Exercí el comandament durant vint-i-quatre anys.

La seva divisa heràldica és la troncal i pura dels veritables GUIMERÀ: un escut apuntat, amb camp d'argent i dues faixes d'azur.

Vallbona de les Monges. Francina de Guimerà fou abadessa de Vallbona durant vint-i-quatre anys (1479-1503), i està enterrada a la sala capitular. Damunt de la llosa, i a la porta del reracor es pot veure l'escut apuntat, amb cap d'argent i dues faixes d'atzur, de la família Guimerà.

Sembla que caldria buscar els seus ascendents en la soca dels GUIMERÀ de Ciutadilla o també del troncal del carlà de Belltall, que un segle després fou pare de l'abat de Poblet Joan de GUIMERÀ, la qual circumstància ens documentaria la possible tradició monàstica de l'expressada família.

Va morir el 25 de març de 1503 ⁵².

1489.—Bernat de GUIMERÀ, li confiscaren per rebel el castell de Ciutadilla, per manament de la reina Joana, la qual trobant-se a Girona donà a Francesc Benet de GUIMERÀ el dit castell.

El 1489, Bernat de GUIMERÀ fa donació a Francesc Benet de tots els drets i accions que gaudia sobre el castell ⁵³.

1508.—Lluís de GUIMERÀ. Succeí a Gispert de GUIMERÀ i fou hereu de Francesc Benet de GUIMERÀ, gràcies al seu testament fet davant el rector de Ciutadilla el 14 de novembre de 1508 ⁵⁴.

Gispert de GUIMERÀ va ser l'hereu i era el pare de Francesc Benet de GUIMERÀ.

1515.—Constança de GUIMERÀ. El 18 d'octubre de 1515 es concediren indulgències a aquells devots que visitaren la nova capella del castell de Ciutadilla, construïda a càrrec de Constança de Guimerà i de Margarit, esposa de Francesc de GUIMERÀ, senyor difunt de Ciutadilla ⁵⁵.

1532.—Dalmau de Copons i GUIMERÀ. Àgueda de Copons (25 de març 1532-1540) era filla de Dalmau Copons i GUIMERÀ, i de Maria d'Alentorn ⁵⁶.

1560.—Bernat de GUIMERÀ. Ostentava la comanda de l'orde hospitalera de Tortosa l'any 1560 ⁵⁷.

1564.—Joan de GUIMERÀ. Joan de GUIMERÀ fou abat de Poblet del 1564 al 1583. Segons Piquer i Jover "era fill de Belltall i el fa escriure que el seu pare, membre del llinatge dels GUIMERÀ, és carlà del castell o casa hospitalera de Belltall, que depenia de la comanda de l'Espluga de Francolí".

Un any després de l'elecció, el 1565, va seguir els estudis per graduar-se i obtenir el doctorat en Teologia a la Universitat de Barcelona.

El 1575 va tenir un gran desconsol per l'incendi del cor monàstic la nit del 19 de novembre i, superant el cop, va encomanar una nova obra. L'abat Guimerà, el 19 de novembre de 1575, encarregà a l'escultor Ramírez restaurar el cor destruït.

"Dos anys després Felip II encarrega a l'abat GUIMERÀ d'activar el projecte del Canal del Segre". Es perderen els plànols i l'obra va d'haver esperar tres segles per la seva realització ⁵⁸.

D'ell es conserven les obres fetes de "continuar el sobreclaustre i esculpir una creu de pedra, avui situada a la plaça del monestir", amb l'escut dels GUIMERÀ.

"Fundà el 1586 el col·legi de Sant Bernat a l'Estudi General de Lleida per als monjos de Poblet" ⁵⁹.

Al castell de Verdú, "Adherida al palau, al pla de la gran sala, veiem la galeria solana, que té dos pisos i mira a la torre d'homenatge; aquesta construcció pertany a l'època de l'abat Joan de Guimerà" ⁶⁰.

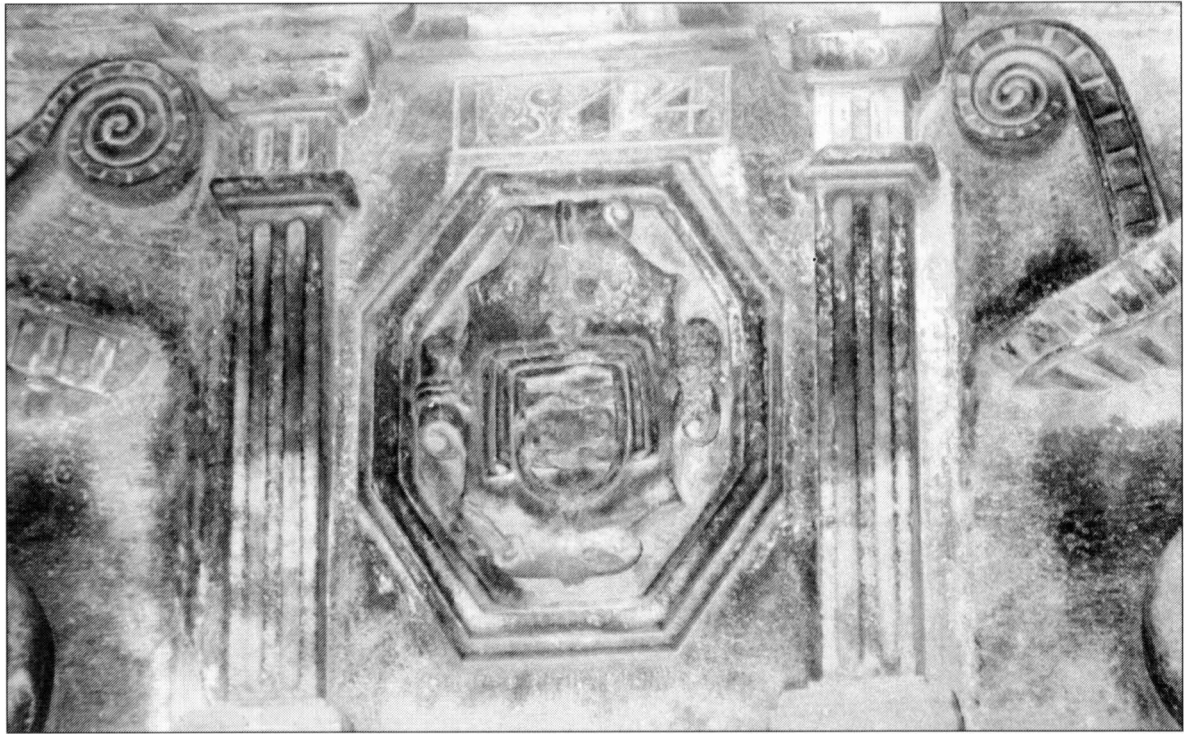
Fundà la capella-altar del Sant Sepulcre, del monestir de Poblet, en l'atri del temple. Fou enterrat en aquesta capella el 4 de juny de 1583.

1564.—Francesc de GUIMERÀ. En la nau de claustre de Santes Creus corresponent al refectori, hi fou cebollit Francesc de Guimerà, despulles que foren acompanyades per les de la seva muller Brusindai i d'un fill del matrimoni.

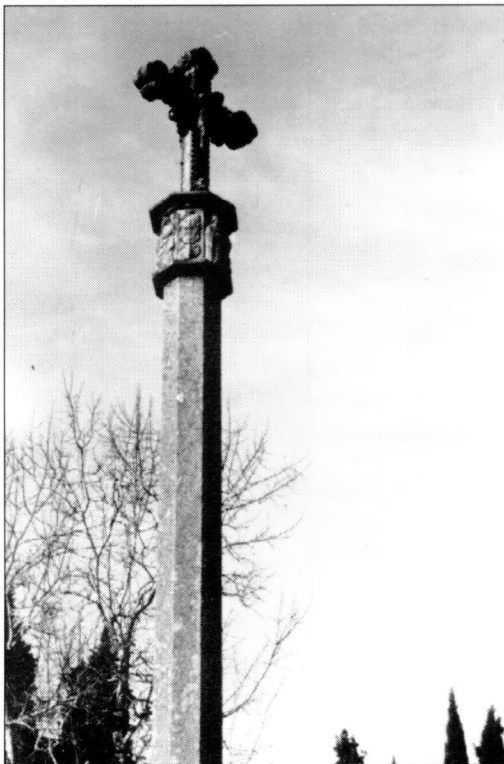
1575.—Elena de GUIMERÀ. Elena de Guimerà, sotspriora de Vallbona (1 de gener 1575-1576), germana d'Hug de GUIMERÀ, procurador general del monestir ⁶¹.

1582.—Felip Galceran de Castro i de Pinós, senyor de GUIMERÀ. Fundà el convent del Roser, essent senyor de Guimerà i Ciutadilla, situat a la cruïlla del camí vell que venint de Tarragona anava a Tàrraga, passant per Verdú, amb el que pujava a Ciutadilla.

El convent del Roser era de la comunitat de les dominiques. El sarcòfag del mecenes, que estava al costat de l'evangeli del derruït convent, és avui al Museu d'art de Catalunya.

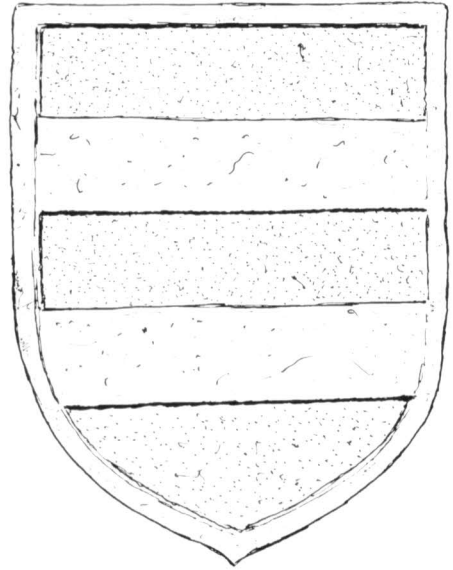
Verdú. Del segle XVI, i obra de l'abat Joan de Guimerà, és la galeria solana del castell, que té dos pisos i mira a la torre de l'homenatge. Ho prova l'escut damunt de la llinda de l'entrada, avui molt malmès. Altres escuts amb les faixes blaves es podien veure en unes majòliques que hi havia al centre de cada arcada de la dita galeria. Avui també es pot veure, a Cal Upont de Verdú, un altre escut, en una llinda d'una porta, que formava part del molí del castell.

Poblet. L'abat Guimerà va fer construir una creu de pedra, avui situada a la plaça del monestir, i on encara es pot contemplar l'escut dels Guimerà, una mica deteriorat, a la base de la mateixa creu.

Ciudadilla. El convent del Roser, del qual no queda absolutament res, i que fou fundat per Gispert de Guimerà (1582), senyor del lloc, estava ubicat al peu del poble de Ciudadilla, i en la cruïlla del camí de Tàrrega a Tarragona. Al seu interior es podia observar el sarcòfag d'un cavaller de la família Guimerà, amb l'estàtua jacent, avui al Museu d'Art de Catalunya.

Escut dels Guimerà.

Les Cases de Barbens. L'abat Joan de Guimerà també va deixar la seva heràldica, esculpida sobre pedra, a les Cases de Barbens, antiga granja del monestir de Poblet. Santes Creus. A Santes Creus, en la nau del claustre corresponent al refector, fou enterrat Francesc de Guimerà, un altre personatge que ha deixat marcat el senyal de la família, durant la segona meitat del segle XVI.

“Sarcòfag d'un cavaller de la família GUIMERÀ, amb l'estàtua jacent. És de pedra i és de les darreries del segle XVI. Procedent del convent del Roser de Ciudadilla”⁶².

1587.–Dorotea de GUIMERÀ (1587). Monacologi de Vallbona. Segles XV-XVI.

1587.–Mariana de GUIMERÀ (1587). Monja de Vallbona.

1601.–Maria Anna de GUIMERÀ (12 de setembre de 1601 - 22 d'octubre de 1613)⁶³.

1584.–Ramon de GUIMERÀ, de Tamarit.

Ramon de GUIMERÀ, de Tamarit, Baró d'Abella, senyor de Ciudadilla i Sant Romà. Prengué part en les bandositats a favors dels nyerros. El lloctinent de Catalunya ordenà el 1639, el seu arrest pel fet d'haver desertat a la defensa de Salses. Fou delegat per la Generalitat de Catalunya per iniciar les negociacions sobre la cooperació i ajuda militar francesa per fer cara a la guerra contra Castella. Mort Pau Clarís, formà part del Consell de guerra que assumí el 1641 les funcions de la Generalitat⁶⁴.

El 1596 fou hereu de sa mare Dionísia de Tamarit, i successor del seu pare Bernat de Guimerà, hereu alhora del seu pare Gispert de GUIMERÀ i Requesens.

SEGLE XVII i XVIII

A partir de 1599 entrarà en la història nobiliària el comtat de Guimerà, el seu entroncament amb els Galceran de Castre i d'Aragó, amb les famílies d'Erill i Setmenat, i amb la casa d'Íxar.

Durant aquest segle el cognom Guimerà també tindrà relació directa amb la història del monestir de Poblet, encara que sigui amb trist record.

A meitat de segle hi ha un entroncament amb la família Cardona, i de Guimerà amb el castell de Ciutadilla.

Una partida del terme actual, anomenat de Relat, recorda els Guimerà de Relat i Abella.

Els Ferrandis d'Híxar seran els hereus i comtes de Guimerà al començament del segle XVIII.

1599.-Comtat de GUIMERÀ. El rei Felip III va concedir el títol de comte de Guimerà a Gaspar Galceran de Castre i d'Aragó, segons les reals lletres datades a Tarragona el dia 18 de juliol de 1599.

El primer comte de GUIMERÀ fou un notable escriptor al qui se li atribueix "Exortación a la instancia de la canonización del rei D. Jaime I de Aragón, llamado el Conquistador" i, sembla que també de "Sumario genealógico de la casa de Pinós".

1599-1638.-Comtes de GUIMERÀ. Són comtes de Guimerà Gaspar Galceran de Castre i d'Aragó, casat amb Isabel Agnès d'Erill i Setmenat. En morir sense fills instituí hereva la senyora Francesca de Pinós i de Fenollet, duquessa d'Híxar ⁶⁵.

Va tenir part activa en la Guerra dels Segadors, per la qual cosa Felip, rei d'Espanya, erigí en comtat l'antiga baronia de Guimerà. Instituí hereva a Francesca de Pinós i de Fenollet, duquessa d'Íxar, del qual seguirà un pledejar que guanyarà el duc d'Híxar ⁶⁶.

1602.-Marc Antoni GUIMERÀ. Marc Antoni, monjo de Poblet. Durant l'abadiat de Simó Trilla (1602-1623), aquest va destituir alguns monjos dels càrrecs que tenien, i als més rebels els tancà a la presó. Entre aquests s'hi comptava Marc Antoni de Guimerà, l'ovella negra de la comunitat. Va poder fer-se escàpol ⁶⁷.

1614.-Comtessa de GUIMERÀ. Joan III, duc d'Híxar, estava casat en segones noces amb Francesca de Castre-Pinós, comtessa de Vallfogona i de Guimerà.

1617.-Felip de GUIMERÀ. Felip de Guimerà, eclesiàstic i historiador, sembla era natural de València, i ocupà diversos càrrecs dins de l'orde mercedari, fins a ésser-ne mestre general. Intervingué, per ordre de Felip III de Castella, en l'expulsió dels moriscos de València (1610). Nomenat bisbe de Jaca, i consagrat, morí abans de prendre'n possessió. És autor d'una "Historia de la orden de la Merced" (1591) i de "Vida y muerte de Pedro Nolasco" (1610) ⁶⁸.

1633.-Ramon de GUIMERÀ instituí hereu de Gispert de Guimerà d'Abella i Relat, el 23 de maig de 1633 ⁶⁹.

1642.-Comte de GUIMERÀ. Diego de Silva y de Mendoza, primer marquès d'Alenquer, a Portugal (1599), d'on era virrei. Es casà amb la pubilla dels Sarmiento de Villandrando. Foren pares de Diego de Silva y Sarmiento de Villandrando, que enllaçà (1622) amb l'hereva dels Ferrandis d'Híxar, ducs d'Híxar, de Lècera i d'Aliaga, comte de Belchite, Vallfogona i Guimerà, vescomte de Canet, Illa i Querforadat, barons de Peramola ⁷⁰.

1642.-Comtessa de GUIMERÀ. Consta que Isabel Margarida Ferrandis d'Híxar i de Castre-Pinós, duquessa de Belchite, de Vallfogona i de Guimerà, estava casada amb Rodrigo de Silva, comte de Salinas; va morir el 1642. Va passar el comtat als Ferrandis d'Híxar ⁷¹.

1643.-Ramon de GUIMERÀ

Ramon de Guimerà de Relat i d'Abella. El 1643, "Per la Guerra dels Segadors el monarca francès, Lluís XIII, esdevé comte de Barcelona i també senyor de Guimerà entre altres títols i llocs. Nomena governador del castell de Guimerà a Ramon de Guimerà, senyor de Ciutadilla" ⁷².

Ciutadilla. Escut partit amb les dues faixes de la casa de Guimerà, i un creixent amb vorada de sis peces, armes de la casa i castell de Ciutadilla –que estava vinculat amb les cases de Guimerà i Meca i de Caçador–, i que es pot observar a la llinda de la finestra del cup que dona al pati d'armes, possiblement del segle XVII.

Ramon de Guimerà de Relat i d'Abella va tenir la confirmació del castell de Guimerà per part del Capità General de Catalunya, en premi dels seus serveis (17-11-1648).

Ramon de Guimerà fou hereu de la seva mare Dionísia de Tamarit, pel seu testament de 18 de novembre de 1596, i successor del seu pare Bernat de Guimerà, qui fou hereu del seu pare Gispert de Guimerà i Requesens.

Els seus béns foren adjudicats a Isabel de Cardona i de Guimerà, consort de Josep Meca i de Caçador, marquès de Ciutadilla, el 31 de març de 1677 ⁷³.

1663-1700.–Comtat de GUIMERÀ. Per reial sentència del 3 de març de 1663, el comtat de Guimerà passa a ser propietat dels ducs d'Híxar: Jaume Ferrandis d'Híxar, casat amb Francesca de Pinós i de Fenollet. L'any 1667 morí la duquessa i el 5 de març de 1700, el comte ⁷⁴.

1665.–Maurici de Cardona i de GUIMERÀ.

El castell de Ciutadilla passa a la família Cardona, segons consta en l'aprovació de comptes de Francesc de Sentmenat, com a curador de Maurici de Cardona i de Guimerà ⁷⁵.

1663.–Comtessa de GUIMERÀ. Per un testament signat a Saragossa el dia 3 d'octubre de 1663, tenim constància que Francesca de Pinós, duquessa d'Híxar, declara haver heretat del seu marit Gaspar Galceran de Pinós Castro i Aragón comte de Guimerà i vescomte d'Evol, tots els seus béns i estats del regne d'Aragó, Catalunya i Sardenya, i que ella feia hereu universal a Jaume Ferrandis d'Híxar, el seu nét, amb la condició que l'herència passi als seus descendents, guardant l'ordre de primogenitura, preferent la línia masculina a la femenina ⁷⁶.

1677.–Isabel de Cardona i de GUIMERÀ.

Isabel de Cardona i de GUIMERÀ, esposa de Josep Meca i de Caçador, marquès de Ciutadilla, fou hereva del seu germà, Maurici de Cardona i de Guimerà, i també li firen adjudicats els béns del seu pare Jaume de Cardona i de Rocabertí, el 15 d'abril de 1679, davant del notari Antoni Riera.

El 31 de març de 1677 li foren adjudicats els béns de Ramon de Guimerà ⁷⁷.

El 22 de novembre de 1724, havia succeït a la seva mare Maria Josepa Clariana.

1698.–Comte de Guimerà. Era senyor i comte de Guimerà, Jaume Ferrandis d'Íxar ⁷⁸.

1702.–Elsabet de Cardona-Rocabertí i de GUIMERÀ.

Fou muller de Josep Meca-Caçador, marquesos de Ciutadilla ⁷⁹.

1700-1730.–Comtes de GUIMERÀ. Són comtes de Guimerà Isidre Ferrandis d'Híxar i la seva germana Rosa d'Híxar Silva ⁸⁰.

1730-1749.–Isidre Ferrandis d'Híxar, Silva, Portocarrero, Pinyatel·li, Sarmiento de la Cerda, duc d'Híxar i marquès d'Oraní, príncep de la Portella i senyor de Guimerà ⁸¹.

1789.–Comte de GUIMERÀ. Era senyor i comte de Guimerà Pere d'Alcàntara Fadrique Fernández d'Híxar, Silva, ... ⁸².

1794.–Senyor Pere d'Alcàntara Fadrique, Fernández d'Híxar, duc i senyor d'Híxar i comte de la vila i comtat de Guimerà. Morí l'any 1808 ⁸³.

SEGLE XIX i XX

Aquell antropònim Wigmar ha deixat pas al topònim Guimerà. El cognom ha donat lloc al comtat i que han ostentat els Ferrandis d'Híxar, Silva i Cavello, fins a mitjants del segle XX.

1808.–Comte de GUIMERÀ. Era senyor i comte de Guimerà, el duc d'Aliaga, primogènit dels ducs d'Híxar ⁸⁴.

1826.–Comte de GUIMERÀ. Segueix com a senyor el duc d'Aliaga. Heretarà el comtat el seu fill, comte de Salvatierra i marquès de Sant Vicenç ⁸⁵.

1835.–GUIMERÀ, acció de, o batalla de, setge de, en la primera Guerra Carlina, que va durar del 15 al 20 de setembre de 1835 ⁸⁶.

1862.–Comte de GUIMERÀ. Era senyor i comte de Guimerà Josep Rafel Rodríguez Fernández d'Híxar Silva, duc d'Híxar, marquès d'Oraní, comte d'Arandes. Aquest any el va succeir el seu fill D. Caietano de Silva Fernández de Córdoba.

1915.–Comtessa de GUIMERÀ. Títol del regne atorgat en 1599. En l'actualitat el tenia Natàlia de Silva i Cavello, des de 1915 fins a la seva mort, ocorreguda a finals de 1969 ⁸⁷.

1969.–Comtat de GUIMERÀ. Segons notícia del dia 6 de novembre de 1969, la senyora Cayetana Fitz Stuart, duquessa d'Alba, don Carlos Caro y Vázquez, i don Tello González de Aguilar i Enrile, havien sol·licitat la successió al títol de Comte de Guimerà, vacant en morir la senyora Natàlia de Silva y Cavello ⁸⁸.

La subsecretaria de Justícia va donar quinze dies amb l'objecte de presentar les al·legacions als seus respectius drets successoris.

1973.-Comtat de GUIMERÀ. "En relación con su escrito que tuvo entrada en el Registro General de este Ministerio, con fecha 9 de febrero de presente año, debo significarle que el condado de Guimerà se encuentra en la actualidad ostentado por don Carlos Caro Vázquez, por carta de 10 de juliol de 1973" ⁸⁹.

El divorci entre la vila de Guimerà i el comte o comtessa ha estat un fet des de fa molts anys. No hi ha record de la darrera visita, i ha quedat documentació de les relacions econòmiques socials fins a la desamortització i l'abolició dels senyorijs. Ara, el topònim Guimerà segueix en la història de Catalunya com a Conjunt Històric-Artístic, i el títol de comte de Guimerà és el record del seu passat medieval.

CONCLUSIONS

1. Segons Moreu Rey ⁹⁰, sembla que no hi ha dubte que entre la llista de noms germànics, el cognom Guimerà prové d'un Wigmar, però cal tenir present que el cognom actual Guimerà deriva directament del topònim que s'identifica amb el poble de Guimerà.

2. A. Turull ⁹¹ afirma també que s'ha de partir de l'antropònim WIGMAR (Förstemann, 1586) a través de la sufixació amb desinència d'acusatiu WI (G) MARANE o bé de la seva versió llatinitzada WIMARUS, sufixada WIMARANUS. Tant una procedència com l'altra la seva derivació lingüística donaria la terminació -à del topònim Guimerà. També està d'acord amb les aportacions de Moreu, en l'origen de les formes antropònims Wimar i Guimara com adaptacions directes de WIGMAR i WIMARA.

3. Pel que fa al topònim Guimerà que resta escrit en les cartografies, cal recordar que tots podrien tenir el mateix origen lingüístic, i que gairebé tots ells han sorgit de la península Ibèrica, i la seva extensió cap a les Illes Canàries i Filipines, així com introduït a Brasil des de Portugal.

4. La grafia més freqüent durant els segles XI al XIV és el de Gimerans, Gimeranis, Guimeranis, Guimaranis, Guimerans, Guimerano, Guimaran, Guimeran i Guimerà (1193).

En l'actualitat els topònims que es poden llegir són; a Galícia: Guimara, Guimaranes, Guimaranis, Guimarà, Guimare i Guimarei; a Lleó: Guimara; a Burgos: Guimar, Guimara; a Santa Cruz de Tenerife: Güimar; a les Illes Filipines: Guimaras; a Brasil: Guimaraes' a Portugal: Guimaraes i Guimarei; a Catalunya, a més de Guimerà, comarca de l'Urgell, hi ha el municipi de Guimà a Tarragona.

5. Els antropònims actuals, tots possiblement derivats del topònim Guimerà, es troben, alguns d'ells, amb alguna variant de grafia. A Catalunya i a Barcelona domina el Guimerà, i també es poden llegir amb altres acabaments com Guimerais o Guimerans; a les terres de Girona i Tarragona hi ha alguns Guimerà; a Lleida només s'hi troben un Guimaraes i dos Guimerà; a València també hi figuren els Guimerà i Guimeray; a Saragossa també hi ha diversos cognoms amb la grafia més normalitzada; a Biscaia es pot trobar Guimere i Guimerà; a Madrid: Guimaraens, Guimaraes, Guimard, Guimare, Guimaray i Guimerà; a Portugal i Brasil: Guimaràes, Guimaras, Guimarao i Guimara.

6. Tant els topònims com antropònims esmentats, i per la seva ubicació geogràfica, tenen la mateixa arrel lingüística i el mateix origen històric: aquell antropònim que en l'Alta Edat Mitjana va donar nom a la formació d'una vila.

1. D'ABADAL, Ramon: *Els primers comtes catalans*, Barcelona, 1958, p. 138.
2. CAPDEVILA SANÇ: *El castell de Guimerà*, Tarragona, 1927, p. 44.
3. UDINA MARTORELL, F.: *El archivo condal de Barcelona en los siglos IX-X*, Barcelona, 1951, p. 520.
4. ALCOVER, Antoni M.: *Diccionari Català -València-Balear*, volum VI, p. 462.
5. "Butlletí interior Societat d'Onomàstica", XI, 1983. Nota 29. El seu germà es diu "Guimara", pp. 22-23.
6. "Butlletí interior Societat d'Onomàstica", XVI, juny 1984, p. 3.
7. CATALUNYA ROMÀNICA, II, Osona, vols. I, Barcelona, 1984, p. 70.
8. FIGUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, I.E.I. Lleida, 1982, p. 12.
9. CAPDEVILA SANÇ: *El castell de Guimerà*, Tarragona, 1927, p. 8.
10. CATALUNYA ROMÀNICA, citat, pp. 71-71.
11. MIQUEL ROSELL, F.: a *Liber feudorum Maior*, I, Barcelona, 1945, p. 277-278.
12. CORBELLÀ, Ramon: *Història de Vallfogona*, Barcelona, 1975, p. 38.
13. FONT RIUS, J.M.: *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, Consejo Superior de Investigación Científicas, Madrid-Barcelona, 1964, pp. 701-702.
14. SANS, J.M.: *La carta de franquicias de Belltall*, en "Universitas Tarraconensis", I, 1976, p. 45.
15. *El castell de Guimerà*, en "el Correo Catalán", 1976.
16. CATALUNYA ROMÀNICA, II, Osona, vol. I, p. 70.
17. PIQUER i JOVER, J.J.: *El senyoriu de Verdú*, Tarragona, 1968, pp. 100-101.
18. *Els Castells Catalans*, VI-2, Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 1.016.
19. MIRET i SANS, Joaquim: *Les cases dels Templers i Hospitalers en Catalunya*, Barcelona, 1910, p. 117.
20. *Els castells catalans*, VI-2, Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 1.016.
21. CAPDEVILA SANÇ: *El castell de Guimerà*, Tarragona, 1927, p. 45.
22. UDINA i MARTORELL, F.: *El "Llibre Blanch" de Santes Creus*, Barcelona, 1947, p. 369.
23. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*. U.E.C. Arxiu Excursionista, Barcelona, 1968, p. 6.
24. CAPDEVILA SANÇ: *El santuari de la Bovera*, Tarragona, 1929, p. 44.
25. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*, Citat, p. 20.
26. PIQUER i JOVER, J.J.: *Vallbona. Guia Espiritual i Artística*, Bellpuig, 1983, p. 75.
27. CAPDEVILA SANÇ: *El castell de Guimerà*, citat, p.p. 47-48.
28. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologi de Vallbona*, Barcelona, 1978, pp. 97-98.
29. PIQUER i JOVER, J.J.: *El senyoriu de Verdú*, Tarragona, 1968, p. 101.
30. BERNAT DEL GAIÀ, (1968), citat, p. 20.
31. *ELS CASTELLS CATALANS*, Ed. Rafael Dalmau, Barcelona, 1979, p. 1.022.
32. PIQUER i JOVER, J.J.: Apunts personals cedits Sr. Piquer.
33. ROCAFORT, C.: *Geografia General de Catalunya*, p. 403.
34. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*, citat, p. 26.
35. LLADONOSA, J.: *Història de Lleida*, Vol. I, Tàrraga, 1975, p. 593.
36. BERNAT DEL GAIÀ, (1968), citat, p. 28.
37. BERNAT DEL GAIÀ, citat, (1968), p. 28.

38. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologia de Vallbona (115-1977)*, Santes Creus, 1979, p. 143.
39. PIQUER i JOVER, J.: *El castell de Ciutadilla*, Lleida, 1982, p. 13.
40. PIQUER i JOVER, J.: *El senyoriu de Verdú*, Tarragona, 1968, p. 45.
41. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 439, vol. 12.
42. MONTOLIU, Manuel de: *Eiximenis, Turmeda i l'inici de l'humanisme a Catalunya*: Bernat Metge, Edit. ALPHA, Barcelona, 1959, p. 106.
43. ROCAFORT, C.: *Geografia General de Catalunya*, citat, p. 403.
44. PIQUER i JOVER, J.: *El castell de Ciutadilla*, Lleida, 1982, citat, p. 13.
45. PIQUER i JOVER, J.: *El senyoriu de Verdú*, 1969, citat, p. 45.
46. PIQUER i JOVER, J.: *El castell de Ciutadilla*, Lleida, 1982, citat, p. 13.
47. LLADONOSA, J.: *Història de Lleida*, Vol. I, Tàrrrega, 1975, p. 613.
48. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*, 1968, citat, p. 28.
49. PIQUER i JOVER, J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 13.
50. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 14.
51. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 19.
52. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologi de Vallbona (1153-1977)*, Santes Creus, 1978, p. 171.
53. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 14.
54. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 17.
55. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, citat, p. 14.
56. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologi...* (1978), p. 210.
57. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*, citat, p. 28.
58. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà*, (1968), citat, p. 24.
59. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 322, Vols. 8.
60. PIQUER i JOVER, J.J.: *El senyoriu de Verdú*, citat, p. 11.
61. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologi...*, citat, p. 211.
62. PIQUER i JOVER, J.J.: *La Vall del Corb*, I.E.I. Lleida, 1986, pp. 96 i 98.
63. PIQUER i JOVER, J.J.: *Abaciologi...*, (1978), citat, p. 269.
64. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 322, Vols. 8.
65. SANÇ CAPDEVILA: *El castell de Guimerà*, citat, p. 89.
66. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà*, citat, p. 12.
67. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà*, (1968), p. 24.
68. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 322.
69. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, (1982), citat, p. 16.
70. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 602, Vol. 8.
71. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 456, Vol. 8.
72. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà*, (1968), p. 12.
73. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, (1982), citat, p. 16.
74. SANÇ CAPDEVILA: *El castell de Guimerà*, (1927), citat, p. 97.

75. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, (1982), p. 14.
76. Segons dades extretes, personalment, de les escriptures de Josep M. Llord de Tàrrega i fill de Guimerà l'any 1976.
77. PIQUER i JOVER, J.J.: *El castell de Ciutadilla*, (1982), p. 16.
78. SANÇ CAPDEVILA: *El castell de Guimerà*, citat, p. 71.
79. GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA, p. 172, Vol. 8.
80. SANÇ CAPDEVILA: *El castell de Guimerà*, (1927), citat, p. 97.
81. BOLEDA, Lluís, escriptures de propietat de la família que tenia una casa prop del castell.
82. LLORT i BRULL, J.: *Usos i costums de la vila de Guimerà en el segle XVIII* (segons el Capbreu de l'any 1789). Patronat de la Mare de Déu de la Bovera, Barcelona, 1985.
83. Segons dades extretes, personalment, de les escriptures de Lluís Boleda, de Guimerà l'any 1976.
84. BERNAT DEL GAIÀ: *Guimerà. Monografia d'un poble*, citat, p. 12.
85. Segons dades extretes, personalment, de les escriptures de Josep M. Llord, de Tàrrega, l'any 1976.
86. FERRER, Mechor: *Historia del Tradicionalismo Español*, Edit. Católica, Sevilla, 1947, Tomo IX, p. 150.
87. ENCICLOPEDIA UNIVERSAL ILUSTRADA EUROPEO AMERICANA, Espasa-Calpe, Madrid, 1983.
88. LA VANGUARDIA, 6-XI-1969.
89. MINISTERIO DE JUSTICIA, Subsecretaría, Asuntos de Gracia, 13-II-1989.
90. MOREU REY, E.: *Els nostres noms de lloc*, Palma de Mallorca, 1982, pp. 115-117.
91. TURULL, Albert: *Els topònims de la Segarra*, Estudis i investigacions, Cervera, 1991, pp. 206-207.